

KONTSUMITZAILEEN ETA ERABILTZAILEEN HIZKUNTZAZ IPAR EUSKAL HERRIAN : ADIBIDE BATZUK

Jean-Baptiste *Battistu* COYOS
jean-baptiste.coyos@wanadoo.fr

SARRERA

Euskaldunaren Almanaka-ren Belle Jardinière saltegi handia (1923) ¹.

Hizkuntza baten bizindarra bere erabileran neurtzen da bereziki. Horri buruz hizkuntzaren lekua bizitza sozio-ekonomikoan adierazle garrantzitsu bat da, erran nahi baita ekoizpen eta kontsumo guneetan.

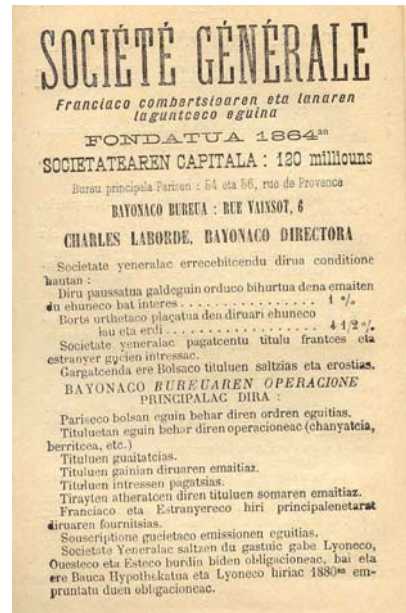
Ipar Euskal Herriko kasua hartuz adibide batzuk eman nahi nituzke, XIX. mendeko eta XX. mendeko hastepeneko euskararen erabilera berezi bat prentsan aipatuz, gaur egungo egoerari konparatu nahian. Aurkezpen hau Frantziako oraiko hizkuntza-legeriaren testuinguruan kokatuko dut, desorakatua kalifikatuko dudana hizkuntza-legeria.

1. EUSKARAREN PRESENTZIA KONTSUMOAN XIX. MENDEKO IPAR EUSKAL HERRIKO PRENTSAN : ALMANAKETAKO IRAGARKIAK

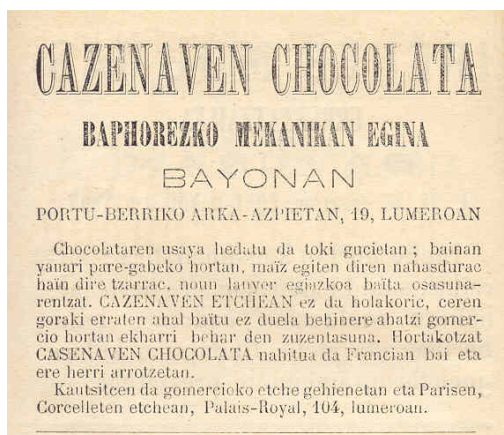
Zein izan ziren mendeen zehar euskararen erabilera areagotzeko eta indarberritzeko ekintzak kontsumoan ? Zein izan da euskararen presentzia, euskararen erabilera lehenago komunikazio tresnetan ?

¹ Jasone Salaberriak XIX. mendeko edo XX. mendeko hastapenaren dokumentu eskanerizatu horiek denak eman dizkit. Nire eskerrik beroenak agertu nahi dizkiot laguntzarengatik. Baionako Euskal Erakustokiko liburutegian kontsulta daitezke.

Euskararen historia sozialean sartzea litzateke hori eta alor zabal horretan ez naiz hemen ibiliko. Halere esperientzia interesgarri bat nahi nuke aipatu, Baionako almanaketako iragarkiena. 1848an argitaratzen da lehen aldikotz almanaka bat, Jean-Baptiste Etcheberry apaizaren eskutik (Díaz Noci : 35). Geroztik errepublikazaleek ere berenak argitaratuko dituzte, xuri eta gorrien arteko borroka prentsan bizi araziz. *Euskaldun Almanac edo onaren berria*, adibidez, bonapartista zen (Díaz Noci : 37).

Escualdun Almanac edo egunari berria-ren Obin tresna merkataria (1884) eta *Almanaka Berria*-ren Société générale bankua (1885).

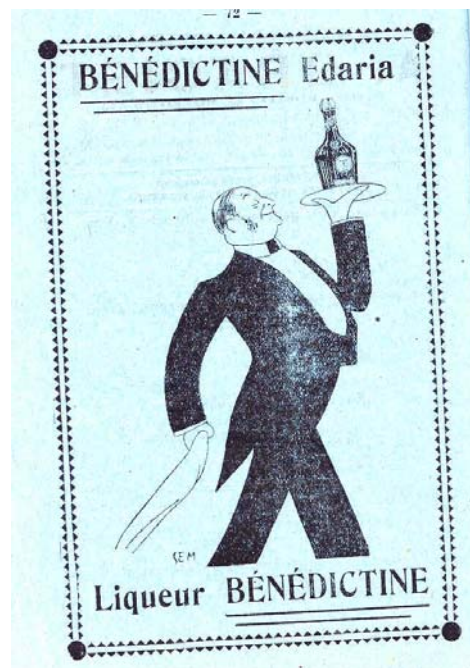
Escualdun Almanac edo egunari berria-ren Casenave txokolategia (1884) eta *Almanaka Berria*-ren Singer josteko mekanika (1885).

Almanaka horiek urtekariak ziren, euskara hutsez. Efemeride, laborariendako aholku, ipuin, historia labur eta ere publizitate edukitzen zituzten, besteak beste. 1884ko *Escualdun Almanac edo egunari berria* almanakak adibidez 42 orrialde baditu, horietatik 7 publizitatez. 1885eko *Almanaka Berria*-k 64 orrialde ditu, horietatik 7 orrialde gehi azpiko orria iragarkiz.

Almanaka Berria-ren « Ameriketaco Pacabot eta Bapurren compainia yenerala » (1885) eta Eskualdunaren Almanaka-ren Arnaud Louis espartin egileak (1923).

Iragargi horiek euskara hutsez ziren batez ere, baina batzuk frantsesarekin nahasiak :

Ikus Eskualdun Onaren Almanaka-ren Pharmacie Moderne (1907) eta Bénédictine edaria (1911), edo Eskualdunaren Almanakaren Belle Jardinière (1923), gorago.

Oraiko egoerari konparatuz, ikusiz gaur egungo euskarazko publizitatea murrizta dela Iparraldean (ikus 3. atala), zer suposa ote genezakeen ? Orduan jendea euskaldunago zela edo bederen orduko euskal irakurleagoa oraingoa baino handiago zela.

2. FRANTZIAKO HIZKUNTZA-LEGERIA DESOREKATUA ETA KONTSUMITZAILEAK : HIZKUNTZA-ESKUBIDERIK EZ, FRANTSESDUNENTZAT EZ EZIK

Euskararen gaur egunko egoera ulertzeko indarrean dagoen hizkuntza-legeria kontuan hartu behar dugu, besteak beste. Gure aztergaiari lotuak diren legezko testu denak ez ditugu apaituko hemen². Azpimarratu behar da Frantziako hizkuntzek berezko legerik ez dutela, frantsesak ez ezik. Indarrean den hizkuntza-legeria hori desorekatua da. Eskualdeetako hizkuntzak ez ditu aterpetzen.

Aipatzeko den lehen testua 1789ko Gizakiaren eta Herritarren Eskubideei buruzko Adierazpena da. Bere 11. artikuluan « herritar orok askatasunez hitz egin, idatz eta inprima dezake » baieztatzen du. Testuak hizkuntza aipatzen ez zuela ohartzen da. XX. mendeko bukaeran legeriak hizkuntza-alorra finkatuko du, 1992an, legebiltzarrean emendakin hori eginez konstituzioaren 2. artikuluari : « Errepublikaren hizkuntza frantsesa da ». 2008ko uztailean azken emendakina eman diote konstituzioaren 75. artikuluari, lurralde-kolektibitatei buruzkoa denari : « Eskualdeetako hizkuntzak Frantziako ondare dira ».³ Konstituzioak lehen aldikoz frantses eskualdeetako hizkuntzak aipatzen ditu. Urrats bat dela erran dezakegu, baina egiazko aurrerapena den ala ez errateko ez da erraza. Emendakin horrek hizkuntzak ondareztat hartzen baititu, iduri luke bizigabeko ondasun immaterialtzat eta ez eguneroko komunikazio tresna gisa kontsideratzen dituela. Onarpena sinbolikoa da, zehaztapen konkreturik eskaintzen ez lukeela. Geroak erranen du.

Konstituzioatik at, zuzenbidea eta kontsumoa aztertu nahi ditugunean, testu garrantzitsuena 1994ko Frantsesaren erabilerari buruzko legea da (« *Loi relative à l'usage de la langue française* », Toubon legea). Bere lehen artikulua adierazten du : « Frantsesa, Konstituzioaren aginduz Errepublikaren hizkuntza dena, Frantziaren nortasuna eta ondarearen oinarritzko osagaia ere bada. Horixe da hezkuntzaren, garraioaren, trukeen eta zerbitzu publikoen hizkuntza (...) ». Ondotik 14 artikulun zehar legeak frantsesari beharrezkotasuna eta bakartasuna ematen dizkio, kontsumoaren egoera eta alor desberdinetan, dokumentu, jarraikibide, iragarki, argitalpen, gertakari mota denetarik aipatuz. Ez ditugu hemen zerrendatuko. 16. eta 17. artikuluetan, arau hoiien hausteko zigorrak zehaztu dira.

Halere 21. artikulua dio : « Lege honen xedapenak aplikagarriak dira, Frantziako erregioetako hizkuntzen legeriari eta araudiei kalterik egin gabe, eta ez dira haien erabileraren aurkakoak ». Jakinez kontsumoan hizkuntza hoiien erabileraren alde legerik ez dela, frantsesa da legezko hizkuntza gizarte-alor horretan.

Indarrean den legeriarengatik, hiztun multzoen eskubide kolektiboak onargaitzak dira, hiritarren berdintasunagatik (konstituzioko 1. artikulua). Eskualdeetako hizkuntzen erabilera publikoa ezin onartua da 2. artikulua emendakin berriarengatik. Hizkuntzen lurraldetasuna onartezian da ere, errerepublikaren batasunaren aurka baitoala (konstituzioaren 1. artikulua). Hau da Kontseilu Konstituzionalak egin zuen konstituzioaren lehen bi artikuluen eta Frantsesaren erabilerari buruzko legearen irakurketa 1999an, erranez Frantziak Eskualdeetako edo Eremu Urriko Hizkuntzen Europako Gutuna berretsi ezin zuela. Hiru kontzeptu horiek, hiztun multzoen eskubide kolektiboarena, hizkuntzen lurraldetasunarena eta eskualdeetako hizkuntzen erabilera publikoarena baztertu ditu. Era batez norbanakoen eskubideak zainduak dira, baina alor pribatu eta hurbilean bakarrik. Bizi publikoan ez, frantsesdunentzat bakarrik. Hizkuntza-eskubiderik ez da Frantziako eskualdeetako hizkuntzen kasuan.

² Euskaltzaindiak bere *Hizkuntza-zuzenbidea. Testu bilduma euskaraz* liburuan nazioarteko, Europako, Espainiako eta Frantziako hizkuntza-legeriaren laburpen esanguratsuenak euskaratu ditu. Testu honetan bere itzulpenak erabiltzen ditut.

³ « *Les langues régionales appartiennent au patrimoine de la France* » (article 40 de la loi constitutionnelle n° 2008-724 du 23 juillet 2008).

Beraz kontsumo eremuan erran dezakegu euskararen alde gehiago egin daitekeela Ipar Euskal Herrian, baina Frantziako zuzenbidearen arabera frantsesa erabiliz euskararen ondoan.

3. GAUR EGUNGO EUSKARAREN ESKAINTZA KONTSUMOAN – ADIBIDE BATZUK

Orotarat Ipar Euskal Herrian euskararen presentzia ahula da kontsumoan. Halere, xehetasunetan sartuko bagina panorama osoa ematea luzeegi litzateke. Beraz adibide batzuk baizik ez ditut emanen hemen.

3.1. Zerbitzuak eta merkataritza : SNCF, bankuak, saltegiak, norabide

Bada orain urte batzuk Demoak euskaltzale talde kontestatzaileak **SNCF tren konpania** euskaldundu nahi duela, euskara Iparraldeko geltokietan sar dadila bederen. 17 ekintza eginak dituzte, poliziak 55 pertsona polizia-etxera eramanak ditu, zigorrak metatu dira. Baina, azkenean, SNCFak ez du deus egin eta orain duela gutxi eraberritu duten Baionako geltikoan ingelesa eta gaztelania sartuak dira. Euskara ez.

Bankuak Banketxeek txeki-liburuxka elebidunak eskaintzen dituzte. Baina ez dute sistematikoki proposatzen eta euskaltzaleek ez ezik bezeroek ez dituzte horiek eskatzen, ez baitakite badirela ere. Ohizkoenean, euskaraz idatziak diren txekiak onartuak dira, Iparralde osoan bederen. Bainan ez da sistematikoa. Kutxa automatiko batzuetan mezuak bi hizkuntzetan dira.

Crédit Mutuel
CCM BAYONNE CENTRE
Tel 05-59-29-05-50
5 RUE DU 49EME
64100 BAYONNE

Relevé d'identité bancaire-IBAN
Emateko txekiak hasi zure kontuko jeltzen eta sartzen hebidaratzeko zure erreferentziak behar dituenari. Gisa horretan, eragiketa honek olerrik eta berantik gabe eginen dira.
This statement is intended to be delivered, to those of your creditors or debtors who have transactions posted to account (credit, transfers, payments, etc....)

Bankuaren Kodea Code Banque	Bulegoaren Kodea Code Guichet	Kontuaren Zenbakia Numéro de Compte	B.O. rangakoa Clé RIB	Heldideratzea Domiciliation
15999	02277	0005405501	19	CCM BAYONNE CENTRE

Identifiant international de compte bancaire
IBAN (international Bank Account number)
FR76 1599 9022 7700 0554 0550 119

BIC (Bank Identification Code)
CMCIFR2A

KONTUAREN TITULARRA
ACCOUNT OWNER
ELIZABERRIKO GAU ESKOLA
CZ M LAPEQUE
MAISON BORDA
QUARTIER ELIZABERRI
64990 MOUGUERRE

Crédit Mutuel-en bankuaren nortasun-laburpena.

Saltegiak Supermerkatu eta hipermerkatu batzuek seinaleetika elebiduna erabilten dute barneko bideetan, eta ez besterik, ez produktuen etiketetan adibidez. Ordainlekuan nehork ez du euskara erabilten, ez eta ere ahozko abisuetan. Denda hoietan euskara hizkuntza idatzia izan daitekeela baina ahozko hikuntza ez dela erran genezake.

3.2. Prentsa :

Ikus dezagun orain zer den euskararen lekua gaur egungo prentsako iragarkietan Ipar Euskal Herrian⁴. *Sud-Ouest* Bordeleko monopolia zuen egunkariak ez du bat ere euskara erabilten. *Berria* egunkaria ez dugu aipatuko, Hegoaldean argitaratua baita, ez ere *Argia*

⁴ Euskal Herri osoa kontuan hartuz Iñigo Fernández Ostolazak bere 2008ko « Euskarazko hedabideak eta publizitatea » artikuluan jakinarazten du : « (...) hausnarketa oso gutxi topatu dut haren inguruan (...) ez bada Euskarazko Kazetaritzaren I. Kongresuan, „Publizitatea: Dirun iturria eta sormen lana“ izenburupean antolatu zen mahai-inguruan, orain dela hiruzpalau urte (...). Edozein kasutan, albiste eta hausnarketa gutxi argitaratu da azken urteotan „euskarazko hedabideak eta publizitatea“ gaiaren inguruan » : 63.

Herria astekaria euskara hutsez idatzia da. Bere zortzi orrialdeetan publizitate gutxi baditu. Euskaraz dira, frantsesarekin nahasia batzutan eta tamaina txikikoak. Batzutan enpresa pribatuen publizitatea agertzen dela ohartu behar da.

[illegible]

eGUIN eTÀ BIHAR

[illegible]

Bankoeke hein bat azkar irauu dezaten, bestez-
naz ekonomia gutziaren kalte handitan itaiteela,
gobernauk hartu dirustazte neurri bereziak
onartu dituzte deputatu eta zenataurret. Eskuin-
dara eta "eridiko" alde agertuz, komunikat-
kontra, sozialistek boza xuri emaiten zutela, delako
goiurrik arras onak kausiturler ere, arras onak
bainan hein okasagiek...
Eta orai beraz, nuz...? Gortu guk bazter-
tan, aintzek erreprikatuz ere bide onenak... abia-
tuz girela saltza handiegirik ez izateko he-
gaindi, orai artinokoekin baldin seguri aski!
Bainan nehor ez haatik biziki fidela, geroari buruz
eta halako sarku mintu bat beti hor... Bursat
aldakor, batean kolpezi goiti ar, bestean tarpez
beheiti... Bestalde, lantegi franconiaren sendi

halako giro ilun aire bat. Nagusiak dudakor
irriskurik ez hartu nahi. Lana aitza zahurtzer
ari lekura segurik, lan-eskakeren auskika
jadanek ere handixkora zelariki... Hots, zera
arraz gobeidula egoki...
Hainbestenarekin jakin da "Caisse d'Epargne"
etxeak kolpez sei ehun milion euro galduta
zituela urtarrren 6-an, aski tratu okerrak egini
egun hartan. Kasik bi aste joan dira holaik berri
harrigarria batera hedatu gabe bainan azke-
nean ezin dute gehiago gorde... Eta banko hor-
tako mail gorenean ziren hiri aitizindarik beren
karquta utzi behar ukan dute!

Zen antzinot, horra beste istorio bat unitas
 unan baxra duena! **Nicolas Sarkozy** president
 tsak berak du aferra pusatu auztegiarik, bazrik-eta
 zuzen zuzen zuzen zuzen zuzen zuzen zuzen
 batean agertu artikulu baten gain. Arturk hori
 egina balazter berrikertu batek noizpatz jakin
 zuten, beraz zen jake batek baten sentsu papera
 zuzen zuzen zuzen zuzen zuzen zuzen zuzen
 hamabi urtez "Behari Handi" ote "Rensenge-
 ments Généralak" delako zerbiztu ularen buru
 zuzen zuzen zuzen zuzen zuzen zuzen zuzen
 dari ohiki. Hunek du delako paparak bere
 "Nots" batzuz zirela, zointan ez baltean ezaria
 zuzen zuzen zuzen zuzen zuzen zuzen zuzen
 zen alia ez kergia izaltzek alia zela bakarrak...
 "Nots" batzuz bereiztek hartuak denboran eta
 zuzen zuzen zuzen zuzen zuzen zuzen zuzen
 ote den behari handi eta mihi zue salisa
 nazina hortarik, hori geroaren erak du...
 zuzen zuzen zuzen zuzen zuzen zuzen zuzen
 delako artikuluarren gatik. **Charles Pasqua**
 berak-ministrio ohi ere arunt hasarre da eta
 beste puskarik batzuen arunt muturr, hortien
 baten **Joséph Joffe** gobernuari zuzen zuzen
 beste urte...

Disko berria plazaratu du Benito Lertxundi kantariak hamar kanturekin. Hamar kantuetarik bederatzik berriak dira, hitzez ala musikaz. Hamargarrena, aldiz, Hazpandak Jose Mendiaguen "Kantuz". Diskoaren izenburua: "Hitzak eta kantuak".

Espainiar Auzitegi Nazionaleko prokuradoreak gelidiarazi gahi du. Bel-tasar Garzonek golea zibileko eta Frankoren diktadura garaiko krimenak ikertzeko asmoa: 1936tik 1952 urteak artean desagertuak diren pertsonen aztar-nak aurkitzeko. Judakien zenbait hiloti -19- aztertzen hasia zirelarik. Helegitea igorri dio auzitegiari eranez epailek ez dira horrelako lanaren egileko eskubiduen. Zenbait albiste entzun dira erraiten ez direla golea zibileko zauriak berri erei haren eta Frankismoaren kontrako borroketan zirela eta golea epaileko. Aldiz, familiak lan horren ego-za eskertzen dute biktima bakoitzaren gogoan izan behar izan. Euskal Herria-n 13 mila pertsona badira desagertuak: 8650 EAE autonomia erri-duan eta 3431 Nafarroan.

GAL-ek duela 25rte bahitu, torturatu, eraili eta gisu bizian lurperatu zituen Lasa eta Zabaleren oroimenez, Tolosa egitekoa zen manifestaldia indarrez desegin du erantzaitzak. Sei pertsona arrastatuak izan dira, zenbait ordu berantago aske utziak izan direnak. Baltasar Garzon Espainiako Auzitegi Nazionaleko epaileak agindua zuen manifestaldia debekatzeko. 1995ean Lasa eta Zabaleren gorpuzikin aurkitu eta Tolosara eraman zituztenenean ere istilu handiak izan ziren, orduan ere omenaldi debekatu egon baitzuten Erantzaitzak. Kritika gogorrek etzunarazi dituzte antolatzaileak PSE eta PNV-ren kontra.

DUHALDE
ETXEGINTZA eta OBRA GUZIAK
64480 UZTARITZE
TEL : 05 59 93 00 48
FAX : 05 59 93 23 94

Le journal du Pays Basque – Euskal Herriko kazeta (Le JPB) egunkari gazteak 12 orrialde gutxienez ditu, batzutan gehiago, eta honek ere iragarki gutxi ditu orotara. Horietatik batzuk euskaraz dira. Erran behar da egunkari hori frantsesez idatzia dela nagusiki.

⁵ 2006ko IV. inkesta soziolinguistikaren arabera elebidunak 51.800 dira Ipar Euskal Herrian (%22,5). I. Fernández Ostolazak dio : « 665.700 biztanle euskaldun dago Euskal Herrian. (...), ez dago -ez da inoiz izan-euskarazko telebista saio, irratsaio, aldizkari edo webgunerik 100.000 ikusle, entzule edo irakurle lortu duenik » : 64. Proporzio-eskala berdina balitz, 8.000 „ikusle, entzule edo irakurle“ baino gutiago lirateke Iparraldean.

Des résidus et des traces de méléanine ont été découverts dans des produits des compagnies Mengniu, Yili et Guangming, a déclaré CCTV, citant

charge du contrôle de qualité a demandé le rappel des lots, leur retrait des magasins, appelé les entreprises à (...) pour les responsables", selon la télévision.

Par ailleurs, à Hongkong, le Centre pour la sécurité alimentaire (CSA) a annoncé avoir découvert de la méléanine dans huit boissons, glaces et produits

ré Constance Chan, responsable du centre, "Nous demandons instantanément au public de ne pas boire les produits de la marque", a ajouté Mme Chan.

la loi les auteurs d'infractions. Des personnes ont été arrêtées devant la justice, tant le tout des services avertis la police locale

Observatoire du goût de l'eau

Formé à la dégustation, vos remarques nous permettront d'améliorer en permanence la qualité de votre eau du robinet.

Rejoignez notre panel de goûteurs d'eau !

Recherchements et investigations
courriel : goutdeleau.paysbasque
@goutdeleau-des-eaux.fr
site : www.goutdeleau.com

09 59 25 76 09

mihia jan dizu katuak?

aek

milaka mintzale berri urtero

IKASI EUSKARA | www.aek.org | 09 59 25 76 09

Virgile a reçu la visite de nombreux acteurs politiques et sociaux.

hip-hop permet de renaitre

Page 20

Page 4

DANTZA HIRIAN 2008

Irailak 19 - Ostirala / DONOSTIA
Irailak 20 - Larunbata / IRUN
Irailak 26 - Ostirala / HENDAIA
Irailak 27 - Larunbata / BAIONA

le journal

dantza hirian

www.dantzahirian.com

Mugatu Bi Alde Itz. Dantza Jaiak eta jaiak
II Festival Transatlantico de Danza en paisajes urbanos

AEK-ren izen-emate kanpaina, Dantza Hirian emankizuna (*Le JPB*)

Iragarkiak zein gizarte-alorrei lotuak diren ohartzea interesgarria da : lehenik eta bereziki euskalgintza eta euskal kultura, gero Hegoaldeko iragarki batzuk, ondotik udalekoak eta azkenean enpresa pribatuko gutxi⁶.

Le littoral basque sous surveillance des experts

Une équipe de scientifiques européens s'est penchée cette semaine sur le littoral basque. Le développement durable fait partie du contrat territorial, et implique une gestion intégrée des problématiques, entre élus, associations et experts. Les enjeux sont importants pour les prochaines années. Pas de conclusion pour le moment, mais la surveillance est de mise.

Emmanuel CHARRITON

ENTRETIEN
Emmanuel CHARRITON
DIRECTEUR COMMERCIAL DU CRÉDIT AGRICOLE PAYS BASQUE

"Les banques solides n'ont pas de problème"

L'évolution de la crise financière mondiale et des plus incertaines, mais pour le responsable du Crédit Agricole, les banques françaises sont solides. Elles vont même se renforcer, puisque les banques qui ont pris des risques vont être balayées.

Page 3

kazeta.info

Informazio haria
Ipar Euskal Herrian sorturiko euskal egunkari digitala

www.kazeta.info

Le terrain devrait être vendu à la mairie de Biscarosse.

CULTURE
Amets Arzallus eta Karlos Aizpurua finalerat

Page 11

« La langue basque »
Par Igor ARRIOLABE

PAYS BASQUE

La récolte des pommes 2008 s'annonce "très bonne" du côté d'Ezizgar

Avec une production de 400 tonnes, soit huit fois plus que l'année dernière, la récolte de pommes 2008 s'annonce très bonne du côté de la coopérative Ezizgar spécialisée dans la fabrication de cidre. En augmentation de 15 % en moyenne.

Page 5

EUSKAL TONBOLA

JOKA EZAZU EUSKAL TONBOLANU

1€

Kazeta.info web gune berria eta Kontseiluaren « euskal tonbola » (*Le JPB*)

glisseguna 08

Amoritzako Gaitzara-Angelak / Chambre d'Amour-Angelak

www.sasica.net

⁶ Ildo horretan, baina sailkapen desberdina aplikatuz, I. Fernández Ostolazak ohartzen da : « Euskarazko hedabideetan topatzen ditugun iragarkiei erreparatuz gero, bi gauzek ematen digute arreta: bat, erakundeek jarritako iragarki portzentajehandia dute gehienek; eta bi, dezente dira, baita ere, hedabideak bere enpresaren beste produktu batzuk iragartzeko egiten dituzten iragarkiak » : 71. Beraz banaketa ez da berdina Ipar eta Hego Euskal Herrian, elkarrekiko ezaugarri batzuk izanik ere. Horietatik hori da komun duten ezaugarri bat : « Halakoetan, euskararen aldeko aldarriak baino ez dituzte argitaratzen sarri askotan iragarleek » : *ibid*.

Aritz Araburu doit maintenant tout donner

Le quiksilver pro se déroule actuellement dans les Landes, l'occasion de rencontrer le basque Aritz Araburu, l'un des quatre Européens engagés dans l'élite du surf mondial, le top 45. Il évoque sa saison rendue difficile par les blessures et son désir de se battre jusqu'au bout pour sauver sa place. Cela devra commencer par Hossegor où il entre en lice ce matin et devant de nombreux supporters venus de Zaratuz. Page 15

Page 7
Tribune libre
"Quel est le crime ?"
par Gérard ONESTA

www.batiland.fr

BERECIARTUA MATERIAUX
Ascain : 05 59 85 99 99
Baigorri : 05 59 37 91 00

MATÉRIAUX DE CONSTRUCTION
ISOLATION

CAMOU-KIRIBARNE
Hasparren : 05 59 29 10 57

BOIS COUVERTURE
MENUISERIES
CARRELAGE

ETCHEGINTZA MATERIAUX
St-Gladie : 05 59 38 51 41
Navarrenx : 05 59 66 12 03
Chéraute : 05 59 28 16 18

Hoberenak zure zerbitzuko !

Seaskaren Glisseguna animazioa eta Bâtiland etxegintza enpresaren iragarki elebiduna.

Euskaraz hedatzen duten irratia kontuan hartzen baditugu, euskarazko publizitatea prentsa idatzian baino murrizago da. Kasik hutsa dela erran genezake, Euskal Irratietan (Gure Irratia, Irulegiko Irratia eta Xiberoko Botza) izan dadin edo France Bleu Euskal Herriko eguneroko oren erdian.

4. EUSKARAREN ERABILERA MERKATARITZAN ETA ZERBITZUETAN : IV. INKESTA SOZIOLOGISTIKA IPAR EUSKAL HERRIAN

Panorama laboru honen bukatzeko interesgarria da ikustea Ipar Euskal Herrian 2006ko IV. inkesta soziolinguistikoaren arabera zein diren erdal gune nagusiak. Beraz, ahozko erabilerari bizitza sozioekonomikoan interesatzen gatzai. Bere « Euskararen egoera Ipar Euskal Herrian » txosten gotorrean Erramun Baxoek dio : « gizarte zerbitzuetan euskarak ez du leku handirik salbu herriko etxeetan » (2008 : 46)⁷.

Zein hizkuntzetan mintzatzen zara ? Jendetza osoa

Hiztunak	Euskaraz gutxi gorabehera	Euskaldunak frantsesez	Erdaldunak	Frantsesez orotara
Banketxean	% 11,8	% 19,3	% 68,9	% 88,2
Osasun-zerbitzuan	% 9,6	% 21,2	% 68,9	% 90,1
Udaletxean	% 16,6	% 14,5	% 68,9	% 83,4
Administrazioan	% 8,6	% 22,5	% 68,9	% 91,4
Saltegietan	% 14,5	% 16,6	% 68,9	% 85,5

⁷ Euskararen Erakunde Publikoaren hizkuntza politika proiektu berrian kontsumitzaileei eta erabiltzaileei hizkuntzaren eskaintza ez da kontuan hartu (Hizkuntza politika proiektua « Hiztun osoak helburu, haur eta gazteak lehentasun », 2006ko abendua).

Banketxeetan frantsesez bakarrik mintzatzen direnak hiztunen % 88,2 dira (% 68,9 erdaldun + % 19,3 euskaldun), osasun-zerbitzuetan % 90,1 dira (% 68,9 erdaldun + % 21,2 euskaldun), udaletxeetan % 83,4 dira (% 68,9 erdaldun + % 14,5 euskaldun) eta administrazioetan % 91,4 (% 68,9 erdaldun + % 22,5 euskaldun). Saltegietan % 85,5 dira frantsesez bakarrik mintzaten direnak (% 68,9 erdaldun + % 16,6 euskaldun).

Emaizta hoiien balio erlatiboaren ebaluatzeko, jakin behar da euskaldunak % 22,5 direla orotara eta elebidun hartzaileak % 8,6 inkestaren arabera. Beraz ohartzen da frantsesez mintzatzen diren euskaldunen ehunekoa handia dela.

Halere, familian, etxean, lagunekin, auzokoekin gehiago dira euskaraz gehiago, euskaraz frantsesez bezainbat edo gutiago mintzatzen direnak. Ipar Euskal Herrian euskara familiako, eremu hurbileko, alor pribatuko hizkuntza da lehen lehenik.

5. ONDORIO GISA

Euskararen ibilbide kaotiko eta anekdotikoa kontsumoan aurkeztu dut pixka bat⁸. Adibide batzuk ez ditut baizik eman eta noski euskararen lekua kontsumoan azterketa sistematikoa mereziko luke, egiten dena, aukerak, oztopoak.

Baina, segur aski ere, Ipar Euskal Herrian kontsumoaren alorrean euskararen alde gehiago egin daitekeela agertzen zaigu, indarrean den hizkuntza-legeria desorekatua izanik ere. Frantsesa erabiliz ere nahitaez, frantsesari osoki emana den Frantziako legeriarengatik, euskara kontsumoan heda daitezke hizkuntza-politika publikoaren, elkarleen ekintzen, gizartearen engaimenduaren bidez. XIX. mendeko almanaketako iragarkiek euskarak bere lekua kontsumoan ukaiteko gai dela erakusten digute.

6. IKONOGRAFIA KRONOLOGIAN

Cazenave 1884: *Escualdun Almanac edo egunari berria*

Obin 1884: *Escualdun Almanac edo egunari berria*

Soc Générale 1884: *Escualdun Almanac edo egunari berria*

Ameriketako pakebota 1885: *Almanaka Berria*

Singer 1885: *Almanaka Berria*

Pharmacie Moderne 1907: *Eskualdun Onaren Almanaka*

Benédictine 1911: *Eskualdunaren Almanaka*

Arnaud Louis 1923: *Eskualdunaren Almanaka*

Belle Jardinière 1923: *Eskualdunaren Almanaka*

Crédit Mutuel banketxeko dokumentua 2008

Herria astekaria 2008 : Martin Irazoquy tindatzailea

Herria astekaria 2008 : Duhalde etxegintza enpresa

Le Journal du Pays Basque – Euskal Herriko kazeta egunkaria 2008 : 6 iragarki 2008ko udazkena.

ERREFERENTZIAK

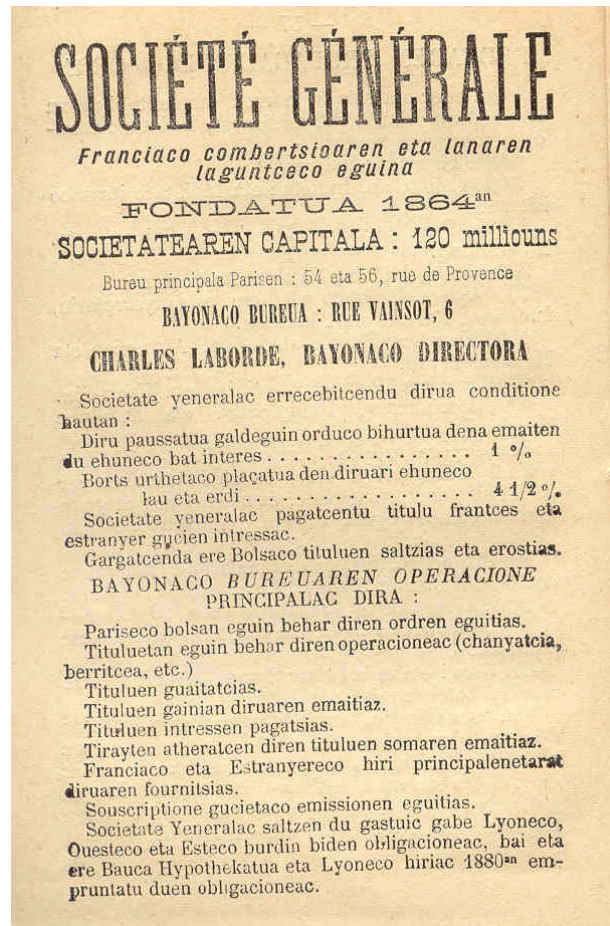
⁸ « Anekdotiko » da A. Urrutia euskaltzainburuak erabili duen adjektiboa 2008ko azaroan Jagon jardunaldietan egin nuen hitzaldi ondoko eztabaidan.

- BAXOK Erramun, 2008, *Euskera egoera Ipar Euskal Herrian – La situation de la langue en basque au Pays Basque nord*, Euskararen Erakunde Publikoa, polikopiatu elebidun.
- DÍAZ NOCI Javier, 1995, Ipar Euskal Herriko almanakak, *Euskal prentsaren sorrera eta garapena (1834-1939)*, Medios de comunicación 5, Donostia, Eusko Ikaskuntza : 35-38.
- EUSKALTZAINDIA – JAGON SAILA, 2007, Gizakiaren eta Herritarren Eskubideei buruzko Adierazpena (1789), 11. artikulua, *Hizkuntza-zuzenbidea Testu-bilduma euskaraz*, Bilbo, Euskaltzaindia : 137.
- _____, 2007, Toubon legearen 1, 11-I, 21. artikulua (1994), *Hizkuntza-zuzenbidea Testu-bilduma euskaraz*, Bilbo, Euskaltzaindia : 144.
- EUSKO JAURLARITZA, NAFARROAKO FORU ALDUNDIA, EUSKARAREN ERAKUNDE PUBLIKOA, 2008, *Euskararen Jarraipena IV - Euskal Herriko Soziolinguistikako Inkesta 2006*.
- FERNÁNDEZ OSTOLAZA Iñigo, 2008, Euskarazko hedabideak eta publizitatea, *Bat Soziolinguistika aldizkaria*, 68, Andoain, Soziolinguistika Klusterra: 63-74.
- LOI N° 94-665 du 4 août 1994 relative à l'emploi de la langue française [1994ko agorrilaren 94/665 zenbakirekiko legea, frantsesaren erabilerari buruzkoa], www.legifrance.gouv.fr/texteconsolide/PCEAW.htm.

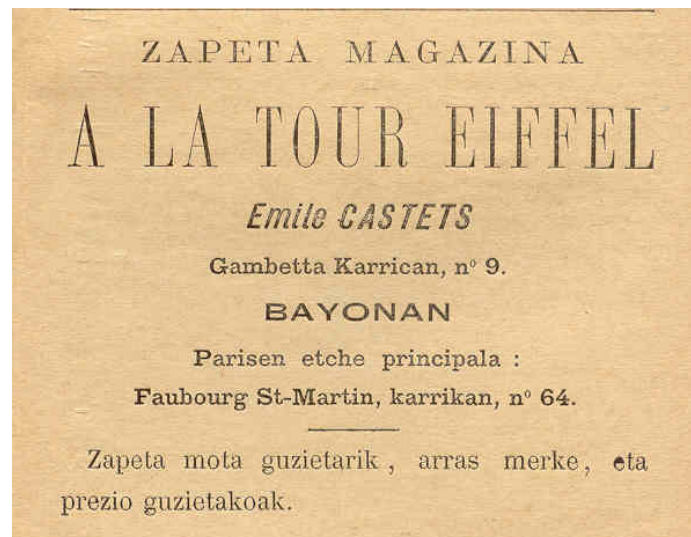
BESTE IRAGARKI GEHIAGO (1884 - 1907)

Saint Léon 1884: *Escualdun Almanac edo egunari berria*

Société Générale 1885: *Escualdun Almanac edo egunari berria*

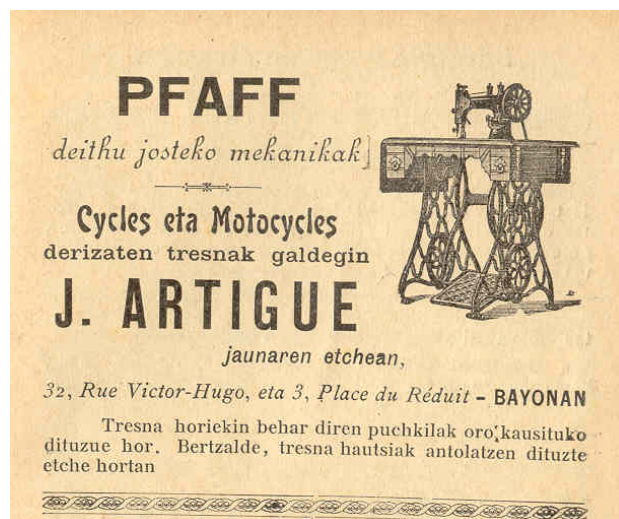
Tour Eiffel 1888: *Eskualdun Almanac edo egunari berria*

Deluc 1885: *Almanaka Berria*

Diharce 1896: *Eskualdun Gazetaren Almanaka*

Artigue 1907: *Eskualdun Onaren Almanaka*

Eskualberrian aspaldi ezagutua da

Hendaiako

Likur egiazkoa

Edari pare gabeko horren egilea zen
orai arteraino bakharrik

M. P. BARBIER
HENDAIKO ber bera.

Kasu egizue hargatik : ezen orai
berriki bertze likur bat izen berekoa,
bainan ez hura bera, badabilate jen-
detan.

Lehenko HENDAIKO LIKUR
EGIAZKOA denetaz ezagutua, galda
zazue M. P. BARBIEREN sinadura
ekhartzen dueha.

Hendaiako egiazko Likurraren
egileen partzuergoa da
HENDAIAN berean
eta **BA YONAN Alemarinetan**

Barbier 1907: *Eskualdun Onaren Almanaka*